

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXIV, СВ. 1

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Александар Лома, др Алина Маслова, др Софија Милорадовић,
др Мирослав Николић, др Слободан Павловић, др Предраг Пипер,
др Слободан Ремейић, др Живојин Сијанојчић, др Срејто Танасић,
др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов, др Виктор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2018

ISSN 0350-185X, LXXIV, св. 1 (2018)
UDK: 811.163.4'344
811.163.4'373.45:811.13
COBISS.SR-ID: 267376140
DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI1801031L>
Примљено: 5. децембра 2017.
Прихваћено: 27. децембра 2017.
Оригинални научни рад

ОРСАТ Л. ЛИГОРИО*
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за класичне науке
Институт за српски језик САНУ
Београд

ДИФТОНГАЦИЈА У ДАЛМАТОРОМАНСКИМ РЕЛИКТИМА ЛАТИНСКОГ СУФИКСА -ĒLLU, -A** (ИЗ БАЛКАНСКОГ ЛАТИНИТЕТА XII)

Предлаже се да су српскохрватски исходи који се у далматороманским реликтима црногорским налазе на мјесту латинског Ē у дериватима суфикса -ĒLLU, -A, тј. *ĕ̃ > jĕ̃ и (u)jǎ̃, траг дифтонга у далматском језику, тј. *iĕ̃ и *iǎ̃, који су од онога Ē били постали у два корака, и то, Ē > *iĕ̃, одакле је онда jĕ̃, и *iĕ̃ > *iǎ̃, одакле је онда (u)jǎ̃.

Кључне ријечи: историјска фонологија, етимологија, латински, балкански латинитет, далматоромански, српскохрватски, Црна Гора, Бока, дифтонгација, латинско Ē, суфикс -ĒLLU, -A.

1. Увод

Суфикс -ĒLLU, -A од старине је у латинском служио за образовање деминутива, као нпр. у ĀGNU (*Pl.*+) „јагње“ ⇒ AGNĒLLU (*Pl.*) „јагање“; в. ТЕКАВЋИЋ 1970: 203sqq.

Романски исходи овог образовања или остају деминутиви или постају лексикализовани, као нпр. лат. AGNĒLLU > фр. *agneau*, ит. *agnello*, рум. *miel*, и тако даље, што в. REW 284, све у значењу „јагње“ (не „јагање“).

---

* orsat.ligorio@gmail.com

** Овај чланак резултат је рада на пројекту „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“ (бр. 178007) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Суфикс -ÉLLU, -А радо се смјењује суфиксом -ŪLU, -А, у истој функцији, од којег је постао; в. НАКАМИЕС 1951: 10 и VÄÄNÄNEN 1981: 89. Ова појава налази се већ у класичном језику, што уп. ÁGNŪLU (*Diom.*+) поред AGNÉLLU горе, ÓCŪLU (*Pl.*+) поред ОСÉLLU (*Pl.*), VÍTŪLU (*Cic.*+) поред VITÉLLU (*Pl.*), итд.

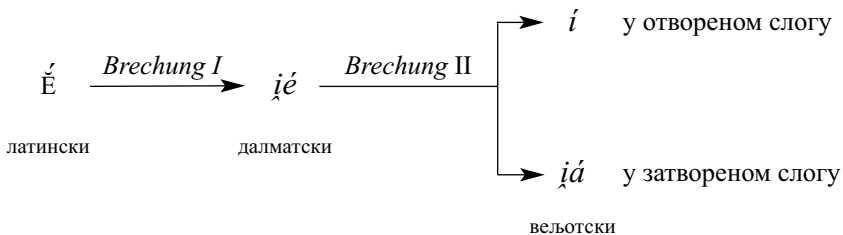
(У далматском језику смјену -ŪLU, -А ⇔ -ÉLLU, -А биљежимо у реликтима парова ÁRŪLA ⇔ *ARÉLLA, ÁSSŪLA ⇔ *ASS(T)ÉLLA, FÁCŪLA ⇔ *FACÉLLU, *GÉRRŪLA ⇔ *GERRÉLLA, ÓFFŪLA ⇔ OFFÉLLA, PÍSCŪLU ⇔ *PISCÉLLU, SCÁMNŪLU ⇔ SCAMNÉLLU, SCÓPŪLU ⇔ *SCOPÉLLU, SÍTŪLU ⇔ SITÉLLA; в. PLSA 55, фсн. 168.)

Суфикс -ÉLLU, -А такође гдјегдје смијени и -(I)CÉLLU, -А, као нпр. у AGNICÉLLU (*Pomp.*) поред AGNÍCŪLU (*Arn.*) и AGNÉLLU горе. Ово је варијанта суфикса -ÉLLU, -А; в. НАКАМИЕС *loc.cit.*

У далматороманским реликтима дериватâ овог суфикса, лат. -ÉLLU, -А, у Црној Гори мјесто лат. É налази се или сх. *ě > јек. jě или сх. (u)jǎ; моја теза је да су ти исходи траг дифтонгације у далматском језику.

У далматском постојале су, као што је познато, двије дифтонгације;¹ в. МУЛЈАЧИЋ 1962: 252–6. То су тзв. *ѝрва* и *друга далмаѝороманска дифѝонгација* (или *Brechung*).

Двостепени развој предложио је BARTOLI 1906: II 331:

уз то да степен *jé у вељотском није документован.

У раду из 2015. ја сам показао да је тзв. псеудојат, који се налази у далматороманским реликтима српскохрватским, прежитак овог *jé; в. ЛИГОРИО 2015: 45–55, 64sqg.

Пошто се реликти ове појаве, *Brechung*-а I, простиру од Крка до Бара, тј. по васцијелој далматској романији, прва дифтонгација морала је бити општедалматска.

Brechung II, за разлику од тога, није општедалматска појава.

¹ То јест, терминолошки; у ствари је само прва дифтонгација *Brechung*. (*V. фусноту у тач. 4.3.1 испод.*)

Налази се само на Крку, у вељотском говору далматском, као што је познато, и – као што ћу то у овом раду показати – у Црној Гори, у далматороманским реликтима црногорским.

2. ГРАЂА

2.0.1. Суфикс $-(i)CÉLLU$, $-A$ у далматороманским реликтима црногорским налази се, колико знам, у неких 16 случајева.

$-ÉLLU$, $-A$ се налази у реликтима лат. *CACAUSTÉLLA, *CADÉLLU, CHORDÉLLA, *CORVÉLLU, *GERRÉLLA, LUPÉLLU, *MYRTÉLLA (поред *MYRTICÉLLA), OFFÉLLA, *PONTÉLLAE, SARDÉLLA, *SCARDÉLLU и *SCOPÉLLU; према томе, ова образовања постају или од a -основа, као у CHORDÉLLA $\leftarrow$ CHÓRDA, *MYRTÉLLA $\leftarrow$ MÝRTA, OFFÉLLA $\leftarrow$ ÓFFA, SARDÉLLA $\leftarrow$ SÁRDA, *SCARDÉLLU $\leftarrow$ *SCÁRDA (?), или од o -основа, као у *CADÉLLU $\leftarrow$ CÁDU, CORVÉLLU $\leftarrow$ CÓRVU, LUPÉLLU $\leftarrow$ LÚPU, или од i -основа, као у *GERRÉLLA $\leftarrow$ GÉRRE, или од C -основа, као у *PONTÉLLAE $\leftarrow$ PÓNTE, а *SCOPÉLLU постаје смјеном суфикса од SCÓPŪLU. (*CACAUSTÉLLA тамног је постања.)

$-(i)CÉLLU$, $-A$ се налази у реликтима лат. BUTTICÉLLA, *LAUCÉLLU, *MYRTICÉLLA (поред *MYRTÉLLA) и *PULLICÉLLA; према томе, та образовања постају или од a -основа, као у *MYRT(IC)ÉLLA $\leftarrow$ MÝRTA и *PULLICÉLLA $\leftarrow$ (*PŪLL(I)A, или од i -основа, као у BUTTICÉLLA $\leftarrow$ BŪTTE. (*LAUCÉLLU упитног је постања.)

Реликти ових 16 случајева чине *главне њримјере Brechung-a II*; v. од. 2.1 испод.

2.0.2. Осим тога постоје и неколики *други њримјери* ове појаве. То су они далматоромански реликти који се или не налазе у Црној Гори или нису образовани помоћу овог суфикса; v. од. 2.2 испод.

2.1. Главни њримјери.

BU(TTI)CÉLLA ($\leftarrow$ BŪTTE) $\rightarrow$ сх. *бўкила* (Бока, Доброта: „четвртина стара (30 лит.)“, ERHSJ I 232); др. лит. Вук 1852: 47, RJAZU I 723, REW 1426, 1427, НАКАМИЕС 1951: 91, Росси 1990: 85, PLSA 90, Лигорио 2015: 46.

*(CA)CAUSTÉLLA ($\leftarrow$?) $\rightarrow$ сх. *кòсїиља* (Бока: „некакво дрво и род, *Art Baum und Frucht davon, arboris genus*“, Вук 1852: 392; Бока, RJAZU V 354; Бока: „копривић, лодоња, *Celtis australis*“, ERHSJ II 165), *косїиља* (Котор, Мусић 1972: 177), *кòшћела* (Црна Гора, ERHSJ loc.cit.), *кошћела* (Рисан, Црмница, op.cit. ibid.; СЗ Бока: „копривић, *Celtis australis*“, Мусић loc.cit.; Загарач: „дрвенаста биљка са листовима сличним у букве (*Celtis australis*) и плод ове биљке“, Ћупић–Ћупић 1997: 186), *кòшћела* (Кучи: „дрво копривић, *Celtis australis*“, Петровић–Ћелић–Капустина 2013: 191), *кошћела*, *-ѐл'ѐ* (Зета: „врста дрвета чији је плод коштуница величине дивље трешње“, Башановић–Чечовић 2010: 230); *дерив. det. кòшћелица* (Црна Гора, Вук 1852: 296; RJAZU V 383), *кошћелица* (Загарач, Ћупић–Ћупић loc.cit.), *кошћелица* (Црна Гора, ERHSJ loc.cit.), *кошћеловина*

(Кучи: „кошћелово дрво“, ПЕТРОВИЋ–ЂЕЛИЋ–КАПУСТИНА 2013: 191), *кошћеловак* (Кучи: „обруч од кошћеловине“, *op.cit. ibid.*); топ. *Кдићелица* „главица више Црнојевића ријеке, гдје су двије велике кошћеле, *ein Berg in Monenegro, montis pomem*“, *Госиљ(е)* (Зета, у тур. попису из 1485. *Gostil*, у повељи св. Саве св. Николи Врањинском оџ Гостила, ЛОМА 2013: 64); уп. сх. *кдићела* (Дубровник, Херцеговина, ERHSJ II 165), *кошћѐла* (Брусје: „воћно стабло с црним бобицама, а у њима велика коштица и мало меса“, DULČIĆ–DULČIĆ 1985: 509), *кошћил* (Херцеговина, ŠUGAR 2008: 320; Пупнат, Жрново, *op.cit.* 323), *кошћил* (Блато, MILAT PANŽA 2015: 211), *косћила* (Херцеговина, ŠUGAR 2008: 320), *кошћила* (Кућиште, *op.cit.* 323), *косћела* (Шкабрња, Ислам Латински, Суховаре, Полача, Вукшић, Загвозд, Муцићи код Загвозда, Шипак код Плоча, Дрниш, Дрвеник, Макарска, *op.cit.* 319); дерив. *косћелић* (Ислам Латински, *op.cit. ibid.*); др. лит. RJAZU V 383, СИМОНОВИЋ 1959: 105.

*CADÉLLU (← CĀDU) → сх. *кадио*, *-ђела* (Прчањ, Тиват, Ластва: „корито за прање“, ERHSJ II 12), *кадиџо*, *-џла* (ЈИ Бока: „корито дугуљастог облика“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 2004: 141), *кадио*, *-ија* (Будва, Паштровићи: „корито за прање“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 1997: 118), *кадио* (Бока: „посуда за прање, дугуљастог облика“, РАДОЛИЧИЋ 2008: 33); дерив. *дет. кађелце* (Ластва, ERHSJ *loc.cit.*); др. лит. REW 1456, PLSA 90, ЛИГОРИО 2015: 46.

CHORDÉLLA (← CHÓRDA) → сх. *гурђѐла* / *гурђѐла* (Бјелопавлићи: „пантљика за мјерење дужине“, ЋУПИЋ 1977: 197), *гурђѐла* (Стара Црна Гора, ПЕШИКАН 1965: 251; Црна Гора: „трака, врпца пантљика за мјерење“, ШОЋ 2002: 73; Његуши: „пантљика за мјерење, трака“, ОТАШЕВИЋ 2012: 78), *гурђела* (Пераст, Лепетане, ERHSJ II 153), *гурђела* (Бока: „украсна врпца, пантљика; узица“, РАДОЛИЧИЋ 2008: 29), *гурђѐла* / *курђѐла* (Грбаљ: „трака“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 2004: 175), *гурђела* / *курђела* (СЗ Бока: „пантљика (украсна), врпца, узица“, MUSIĆ 1972: 149), *курђѐла* (Зета: „пантљика за мјерење“, БАШАНОВИЋ–ЧЕЧОВИЋ 2002: 2010), *курђѐла* (Будва: „филмска трака“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 1997: 159); уп. сх. *курдѐла* (Раб: „пантљика, трак, бијела плетена врпца, *фурџел* (Чилипи)“, ERHSJ II 153), *курдѐла* (Дубровник: „пантљика“, RJAZU V 811; Дубровник, ERHSJ *loc.cit.*), *курђѐла* (Цавтаг, Дубровник, Чилипи, Херцеговина, Корчула, ERHSJ *loc.cit.*), *курдила* (Чилипи, ERHSJ *loc.cit.*), *курдѐла* (Босна, ERHSJ *loc.cit.*); дерив. *дет. курдѐлица* (Дубровник, Цавтаг, RJAZU *loc.cit.*), *курђелица* (Дубровник: „бијела пантљика од конаца, *weißes Zwirnband, fascia alba e filis lineis duplicatis texta*“), *курђелица* (Цавтаг, Дубровник, Чилипи, Херцеговина, Корчула, ERHSJ *loc.cit.*); уп. велъ. *cordiála*; др. лит. BARTOLI II 198, REW 1881, МУЛЈАЦИЋ 1962: 253, EDV 52.

*COR(V)ÉLLU (← CŌRVU) → сх. *курјај* (Рисан: „*коџафанаџ*“, ERHSJ II 184), *курјџал* (Пераст, Муо, ЈЕ II 106), *курјџал* (Муо, ERHSJ *loc.cit.*; Пераст, Муо, ЈФ II 292), *курјџал* (Бока, Доброта, ERHSJ *loc.cit.*), *курјџал* (Ластва, *op.cit. ibid.*; Доброта, Мељине, ЈЕ *loc.cit.*), *курјџал* (Доброта, Мељине, Стрп, Лепетане, Костањница, ЈФ *loc.cit.*), *курјџан* (Столив, Кртоле, ЈЕ *loc.cit.*), *курјџан* (Столив, Кртоле, ЈФ *loc.cit.*), *курјџел* (Баошић, ЈЕ *loc.cit.*), *курјџел* (Баошић, ЈФ *loc.cit.*); топ. *На Курјџале* (Котор, ERHSJ *loc.cit.*), име мјеста на Шкурди у Шурању; оном. *Курјај* (*op.cit. ibid.*), презиме у Црној Гори; уп. сх. *курбен* (Дубровник), *курбѐл* (Цриквеница, Башка

Нова, Новиград), *курбѣљ* (Бакар, Бакарац), *корбѣл* (Кленовица, Волоско, Нерезине); др. лит. REW 2269, Россн 1990: 148, PLSA 94, Лигорио 2015: 54.

*GERRĚLLA (⇔ *GĚRRŪLA ← GĚRRE) → сх. *гјара* (Тиват: „*Smaris vulgaris*“, JF II 286), *genpl глърѣ* (Бијела, ERHSJ I 551), *гљара* (Ластва, Бока, Котор, Тиват, Столив, *ibid.*; Баошић, Костањица, Лепетане, Кртоле: „*Smaris vulgaris*“, JF *loc.cit.*), *гљара* (Бока: „*Salmarida, Smaris communis*“, RJAZU III 212), *грљава* (Муо, ERHSJ *loc.cit.*); дерив. *dem. гљарѣца* (Тиват, Прчањ, *op.cit. ibid.*), *грљица* (Муо, *ibid.*; Муо, JF *loc.cit.*); др. лит. REW 3746, BARTOLI 1906: II 291, MULJAČIĆ 1962: 250, Россн 1990: 189, PLSA 144, Лигорио 2015: 54.

*LAUCĚLLU² (← ‘LÁU’?) → сх. топ. *Ловћен*, планина над Котором (Бока, ERHSJ II 321); књиж. потв. *Ловћень* (документи: „планина у Црној Гори, цркви цетињској приложи Иван Црнојевић“, РКСС II 18; CDLIII (1485) 6993. 4. *januarii*, Réka: и еще приложихъ планиноу нашоуъ башинскоуъ ловътъень, MS 531); др. лит. RJAZU VI 166, Лома 1996: 124–7, PLSA 158.

LUPĚLLU (← LŪPU) → сх. *лубијѣл* (Муо, ERHSJ II 323), *лубијѣо*, *-ѣло* (Доброта: „*Seebarsch*“, *ibid.*), *лубијѣо* (Доброта: „агач“, HIRTZ 1956: 206), *лубијѣо*, *-ѣло* (Прчањ, ERHSJ *loc.cit.*), *лубио* / *лубијал* (Муо, JF II 260), *лубјан* (Кртоле: „бранцин“, ERHSJ *loc.cit.*), *лубјо* (Котор: „агач“, HIRTZ *loc.cit.*), *лумбијѣо*, *-ѣло* (Прчањ, ERHSJ *loc.cit.*), *лумбијѣо* (Прчањ: „агач“, HIRTZ 1956: 208), *љубјѣј* (Баошић: „смудут“, JF *loc.cit.*), *љубљав* (Рисан, ERHSJ *loc.cit.*), *љубљѣј*, *љубљѣја* (Далмација [sic]: „морска риба која се Талијански зове *bancino* [= *branzino*], *Art Seefisch, piscis quidam marinus*“, Вук 1852: 338; Бијела: „смудут, лубин, бранцин“, ERHSJ *loc.cit.*), *љубљѣј*, *-ѣја* (Лепетане, *op.cit. ibid.*), *љубљѣј* (Котор: „агач“, HIRTZ 1956: 206; Костањица: „смудут“, Пераст, Лепетане, JF *loc.cit.*), *љубљѣо* (Котор: „агач“, HIRTZ 1956: 209), *љубљен* (Муо, ERHSJ *loc.cit.*), *љубљен* / *љубљан* (Муо: „агач“, HIRTZ *loc.cit.*; Стрп: „смудут“, JF *loc.cit.*), *љубљѣо*, *-ѣва* (Ластва, ERHSJ *loc.cit.*), *љубљѣо*, *-ѣја* (Столив, ERHSJ *op.cit. ibid.*), *љумбљав* / *љумбљан* (Доброта: „смудут“, JF *loc.cit.*), *љумбљѣв* (Доброта, ERHSJ *loc.cit.*); књиж. потв. *љубљѣј* (Љубиша: *жегом ловим љубљѣје*, RJAZU VI 296); др. лит. BARTOLI 1906: II 295, REW 5173, Россн 1990: 220, PLSA 162, Лигорио 2015: 54.

*MYRT(IC)ĚLLA (← MYRTA) → сх. *мрчѣла* (Будва, ERHSJ II 471; Спич: „приморски зимзелени жбун, *Phillyerea*“, Поповић–Петровић 2009: 125), *мрчѣла* (Паштровићи: „шимшир“, Вук 1852: 373), *мрчѣла* (Паштровићи, ERHSJ *loc.cit.*), *мурѣла* (Прчањ, *op.cit. ibid.*); уп. сх. *мрчѣла* (Дубровник), *муриѣла* (Пољица на Крку, Раб), *муриѣла* (Ист, Сали, Иж, Ривањ, Куќлица, Бибиње, Вргада, Муртер, Бол, Брусје, Питве), *муриѣла* (Вис), *муриѣла* (Трогир, Милна, Пучишћа), *мриѣла* (Драчевица); др. лит. RJAZU VII 50, REW 5802, Симоновић 1959: 85, PLSA 181, Лигорио 2015: 48, Лигорио 2017: 430.

OFFĚLLA (⇔ ÓFFŪLA ← ÓFFA) → сх. *фѣла* (Паштровићи: „кришка“, Musić 1972: 237; Велика: „парче порезано ножем (јабуке, крушке и сл.)“, Јокић 2012: 45; Плав–Гусиње: „кришка од воћа“, Рековић 2013: 87), *фѣла*, *-л’ѣ* (Зета: „кришка, парче

² Упитно; в. тач. 4.2.2 испод.

(лубенице)“, Башановић-Чечовић 2010: 329), *фила* (Црмница: „кришка“, ERHSJ II 560), *фиља* (Спич: „кришка“, Поповић-Петровић 2009: 158); дерив. *vb. филић* (ЈИ Бока: „танко резати“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 2004: 88; Његуши: „танко резати, искидати“, ОТАШЕВИЋ 2012: 68), *филаћ* (Будва, Паштровићи: „јурити, танко резати, полагамо вући“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 1997: 84); уп. сх. *фиља* (Дубровник), *хвјела* (Дубровник), дерив. *фјџелица* (Дубровник, Чилипи), *ијџелица* (Чилипи); уп. алб. *fëlë / thëlë*; др. лит. BARTOLI 1906: II 290, RJAZU III 53, 753, REW 6042, НАКАМИЕС 1951: 89, LANDI 1989: 50, 87, 108, РОССНИ 1990: 256, PLSA 185, ЛИГОРИО 2015: 49.

*PONTĚLLAE (← RŎNTE) → сх. топ. *pl Пунћеле* (Ластва, Мрчевац, ERHSJ II 700); уп. сх. топ. *Punt'âl* (Пунат) ← вел. *rontjál < PONTĚLLU; др. лит. RJAZU XII 663, REW 6649, PLSA 208, ЛИГОРИО 2015: 49.

*PULLICĚLLA (← (*)RŪLL(I)A) → сх. дерив. *Пунијелино* (Прчањ, ERHSJ III 72); уп. сх. *иунијела* (Дубровник), топ. *pl Пунијеле* (Дубровник), *Од иунијелā* (Дубровник), *На Пунијелāм* (Дубровник); др. лит. RJAZU XII 663, REW 6828, НАКАМИЕС 1951: 61, МУЛЈАЌИЋ 1962: 253, РОССНИ 1990: 288, PLSA 211, ЛИГОРИО 2015: 50.

SARDĚLLA (← SĀRDA) → сх. *сардела* (СЗ Бока: „врста морске рибе, *Clupea pilchardus*“, MUSIĆ 1972: 222), *сардџела* (ЈИ Бока: „срдјела“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 2004: 306), *сардела* (Баошић, Костањница, Пераст, Доброта, Муо, Лепетане: „*Clupea pilchardus*“, ЈФ II 225), *сардјела* (Пераст, Бијела, Костањница, ERHSJ III 318), *срдџела* (Улцињ, ЈФ *loc.cit.*); конт. Црна Гора: „*Clupea pilchardus*“, Шоф 2002: 163), *срдјела* (Стрп, ЈФ *loc.cit.*); срђеља (Приморје: „*die Sardelle, Clupea encrasicolus*“, Вук 1852: 703); уп. сх. *сардела* (Валун, Нерезине), *сардила* (Трпањ), *сарђела* (Жуљана, Бријеста, Молунат), *срдјела* (Ходиље, Броце, Доли, Корита, Слано, Суђурађ, Затон, Млини, Цавтат, Стрп), *срђела* (Колочеп, Мокошице, Дубровник), *шардела* (Ловран); уп. вел. *sardiála*; др. лит. BARTOLI 1906: II 221, 301, RJAZU XIV 545, XVI 236, 245, REW 7603, EDV 109, PLSA 229, ЛИГОРИО 2015: 53.

*SCARDĚLLU (← *SCĀRDA?) → сх. топ. *Шкрдџо, -ђџела*, мјесто у Доброти поред мора, у близини *Св. Враћа* и рибарске поште Муљана, *Шкрдџо горњи* и *доњи* (Бока, ERHSJ III 268); лат. gensg *Scardelli* (документи: *in contrata Scardelli*, 1435–1440, *loc.cit.*); уп. др. лит. RJAZU XVII 689, PLSA 233, ЛИГОРИО 2015: 50.

*SCO(R)PĚLLU (↔ SCŎPŪLU) → сх. топ. *Шкрџио, -ијела*, два острва крај Пераста (и црква, *Госпа од Шкрџела*) (Пераст, ERHSJ III 273), *Скрџио, -ијџела* (Муо, *ibid.*); уп. сх. *шкрџио, -ијџела* (Дубровник), топ. *Скуџио, -ијџела* (Дубровник); др. лит. BARTOLI 1906: II 306, REW 7738, РОССНИ 1990: 320, PLSA 234, ЛИГОРИО 2015: 50.

2.2. Други примјери.

CAŇĪSTRU → сх. *коњџсџар, -сџара* (СЗ Бока: „велики кош за рубље“, MUSIĆ 1972: 175), *коњџсџар, -сџара* (Лепетане, *ibid.*), *коњџсџар* (Пераст, Прчањ: „кошара“, ERHSJ II 144; ЈИ Бока: „велика плетена кошара с двије ручке“, LIPO-

VAC-RADULOVIĆ 2004: 174), *коњесѝар* (Бока: „велика плетена корпа с две ручке, корпа за рубље“, РАДОЛИЧИЋ 2008: 36); дерив. *dem. коњесѝарица* (Прчањ, ERHSJ *loc.cit.*); уп. сх. *коњесѝара* (Рањина), *ко̀нисѝара* (Шибеник), *канѝшѝара* (Водице), дерив. *коњесѝарик* (Држић); уп. вел. *caniástro*, арум. *cânéstră*, алб. *kanístrë*; др. лит. BARTOLI II 192, REW 1594, EDV 45, Росси 1990: 105, PLSA 94, Лигорио 2015: 54.

СÓRIU → сх. *квѝјер*, *квѝјера* (Дубровник, Потомје, Пељешац: „телећа, овчја, козја, свињска, магарећа кожа, што није управо учињена, него очишћена, вапном залужена, каменом палицом изглађена, те се на њој пише, или се у њу вежу књиге, служи за бубњеве, као опница за писање“, ERHSJ II 253), *квѝр*, *квѝра* (Микаља, Бела, Стули, ERHSJ II 253); дерив. *adj. квѝјеран* (Стули); уп. сх. *оквѝр*, *-ѝра* (Србија, Далмација: „черчиво, оплата“); дерив. *оквѝриѝи*; др. лит. REW 2233, Росси 1990: 147, PLSA 118.

Ѓ́SCA → сх. *а̀ска* [= *а̀ска?*] (Сплит: „мека, мамац“, ЈЕ I 144), *а̀шка* (Дубровник: „мека, мамац“, ERHSJ I 495), *јаска* (Првић-Шепурина, ЈЕ I 144), *јечка* (Малинска, Крк, ERHSJ I 495), *јѝшка* (Рачишће, Паг, ERHSJ I 495), дерив. *vb. најешкаѝи* (Врбник: „метнути мамац“, ERHSJ I 495); уп. рум. *iáscă*, алб. *ëshkë*; др. лит. RJAZU I 376, IV 628, REW 2913, PLSA 131.

ЃERRE → сх. *гѝера* (Будва, Ластва, Прчањ, Баошић, ERHSJ I 551), *гера* (Баошић, Костањича, Стрп, Пераст, Доброта, Лепетане: „*Smaris alcedo*“, ЈФ II 284; Будва, Паштровићи: „врста морске рибе“ LIPOVAC-RADULOVIĆ 1997: 98; ЈИ Бока, LIPOVAC-RADULOVIĆ 2004: 105), *гѝра* (Муо, ERHSJ *loc.cit.*), *гѝра / гѝра* (СЗ Бока: „морска риба, дугачка до 20 см, *Smaris vulgaris*“, MUSIĆ 1972: 147); дерив. *dem. гѝрица* (Тиват: *piscatores girrum*, год. 1069, ERHSJ *loc.cit.*), *герица* (Муо, *op.cit. ibid.*; Будва, Паштровићи: „врста морске рибе“ LIPOVAC-RADULOVIĆ *loc.cit.*; ЈИ Бока, LIPOVAC-RADULOVIĆ *loc.cit.*), *гѝрица / гѝрица* (СЗ Бока, MUSIĆ *loc.cit.*); уп. сх. *гѝра* (Рогозница, Омиш, Вела Лука, Смоквица, Приградица, Брна, Рачишће, Корчула, Лумбарда, Ластово, Трстеник, Жуљана, Трпањ, Бријеста, Дуба, Ходиље, Стон, Броце, Доли, Прожура, Корита, Слано, Суђурај, Колочеп, Затон Доли, Мокошица, Дубровник, Млини, Цавтат, Молунат), *гѝра* (Ист, Запунтел, Вели Рат, Божава, Стобреч, Крило, Сутиван, Постира, Повља, Сумартин, Хвар, Брусје, Врбоска, Јелса, Суђурај, Башкавода, Подгора, Градац, Драче), *pl гѝре* (Винишће); др. лит. Вук 1852: 85, RJAZU III 129, 136, REW 3746, МУЉАЌИЋ 1962: 250, Росси 1990: 189, PLSA 143.

*GRÉPP- → ‘лат.’ топ. *Criapis* (год. 1419), пећина над Котором (которски документи, ERHSJ I 274), *in Crepis* (год. 1338, Статут Котора 408); уп. сх. *pl грѝѝе* (Далмација), *фрѝѝа* (Далмација, острва), топ. *pl Грѝѝе* (Сплит); др. лит. ЈИРЕЌЕК 1902: I 59, REW 3863, МУЉАЌИЋ 1962: 254, Росси 1990: 194, PLSA 147, Лигорио 2015: 54.

И́ÑESCO → сх. *нѝскаѝи / нѝскаѝи* (СЗ Бока: „стављати мамац на удицу“, MUSIĆ 1972: 196); дерив. *нањескаѝи* (Прчањ, ERHSJ I 495), *нѝска / нѝцка* (Будва, Паштровићи: „мамац за рибу“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 1997: 204; ЈИ Бока: „мамац за рибање“, LIPOVAC-RADULOVIĆ 2004: 23), *нѝска / нѝска* (СЗ Бока: „мамац, мека

(за рибу)“, MUsIĆ 1972: 195), *неска* / *њеска* (Бока: „мамац за рибу“, Радоличич 2008: 43), *њешка* (Прчањ, Доброта, ERHSJ I 495); др. лит. REW 4392, PLSA 131.

SÓLEA (?) → сх. *свâл* (Трпањ: „(морски) лист, *Solea sp.*“, JE 202), *свâл* (Чапљина, Љубушки, Херцеговина: „слатководна длакава риба“, ERHSJ III 368), *свал* (Неретва, Коњиц, Хутово Блато: „*Rutilus rutilus*“, HIRTZ 1956: 396), *свâо*, *-âла* (Јабленица, Коњиц, Херцеговина, ERHSJ III 368), *цвâо*, *цвâла* (Мостар, Херцеговина, ERHSJ III 368); дерив. *det. свалица*, *свалић* (Херцеговина, HIRTZ *loc. cit.*); др. лит. REW 8064, РосснИ 1990: 328, PLSA 242.

ТĚRM(EN)³ → сх. *ћарма* (Сутоморе, Спич, Зупци: „падина од бријега, земље без камења на којима могу биљке расти; уске њиве, парцеле, са међом као скале, терасасто положене низ стрмину брда, терасасте њиве са сухом међом међу њима“, ERHSJ I 349), *ћарма* (Спич: „јарак, јендек“, Поповић–Петровић 2009: 155); дерив. *pl ћармице* / *ћармице* (ERHSJ I 349); уп. ’лат.’ *terma*, *tarma*, ²*turma*, *tarmo* („*maçeria*“, статут Будве), *pl Zalme* / *Calme* (Статут Котора 111); уп. рум. *țarm*, алб. *qerm*; др. лит. RJAZU IX 349, ЈИРЕЌЕК 1902: I 59, REW 8665, РосснИ 1990: 340, PLSA 255.

VĪTTEA (← VĪTTA) → сх. *бјѣчва* (Његуши: „чарапа докољеница, дугачка чарапа“, ОТАШЕВИЋ 2012: 32), *pl бјѣчве* (Доброта, Прчањ, Кривошије, ERHSJ I 146), *pl бјечве* (Бока: „дуге чарапе од вуне“, Радоличич 2008: 24), *бљѣчва* (Ускоци: „бела чарапа чији је грлић лепше израђен (исплетен) него и обичних белих чарапа“, ОТАШЕВИЋ 2012: 32); уп. сх. *бйчва* (Раб, Вргада, Потомје, Лумбарда, Скабрње [= Шкабрња], Земуник, Биоград, Корчула, западна Босна, Сански Мост, Грахово, Ливно, Сињ, Дрниш: „женска и мушка чарапа; женске докољенице (Хрватска); гамаше (западна Босна, Далмација, Сињ и Дрниш, Шкабрња, Земуник)“, ERHSJ I 146), *бйцва* (Молат, ERHSJ I 146), *pl бјѣчве* (Бока, Дубровник, Цавтат, ERHSJ I 146); др. лит. REW 9404, РосснИ 1990: 362, ЕРСЈ III 200, Лигорио 2015: 55.

3. Анализа

Грађа из од. 2 према исходу лат. *ĕ* може се подијелити на петоро, и то на ону у којој се мјесто лат. *ĕ* налази 3.1) сх. *e*, 3.2) сх. *u*, 3.3) сх. **ĕ > je*, 3.4) сх. *ja* и 3.5) сх. *uja*.

3.1. Сх. *ĕ*:

3.1.1. у главној грађи налази се у: 1) *сардела* СЗ Бока, *сардѣла* ЈИ Бока, *сардела* Баошић, Костањница, Пераст, Доброта, Муо, Лепетане, *срдела* Улцињ, конт. Црна Гора *s.v.* SARDĚLLA.⁴

(Другдје у приморју пореди се: 1) *срдела* Ткон, Трибањ, Пакленица, Ражанац, Привлака, Вињерац, Новиград, Петрчане, Вргада, Жирје, Каприје,

³ Или од далм. **tĕrma* ← грч. *tĕrma* „циљ; међа, граница“? (Уп. иром. *tierma*.)

⁴ *V.* и *сардѣла* / *срдѣла* у тач. 3.6.3. испод.

Затон, Скрадин, Шибеник, Заблаће, Крапањ, Рогозница, Дрвеник, Округ, Стобреч, Крילו, Сутиван, Супетар, Сумартин, Хвар, Суђурај, Башкавода, Подгора, Дрвеник, Трн, Вис, Комижа, Рачишће, Ловиште, Драче, Говеђари, *сардела* Премуда, Вели Рат, Олиб, Божава, Маслиница, Милна, Постира, Бол, Брусје, Стариград, Врбоска, Јелса, Зараће, Брна, Корчула, Лумбарда, Стон; и 2) *косџела* Шкабрња, Ислам Латински, Суховаре, Полача, Вукшић, Загвозд, Муџићи код Загвозда, Шипак код Плоча, Дрниш, Дрвеник, Макарска, *косџелић* Ислам Латински s.v. *(CA)CAUSTÉLLA.⁵

3.1.2. у другој грађи налази се у: 1) *гџера* СЗ Бока, Будва, Ластва, Прчањ, Баошић, *гера* ЈИ Бока, Баошић, Костањница, Стрп, Пераст, Доброта, Лепетане, Будва, Паштровићи, *гџерица* СЗ Бока, *герица* ЈИ Бока, Муо, Будва, Паштровићи s.v. GÉRRE; 2) *нџскаџи* СЗ Бока, *нџска* СЗ Бока, *неска* Бока s.v. INÉSCO.

(Другдје у приморју пореди се, са подтач. 1 горе, *гџера* Рогозница, Омиш, Вела Лука, Смоквица, Приградица, Брна, Рачишће, Корчула, Лумбарда, Ластово, Трстеник, Жуљана, Трпањ, Бријеста, Дуба, Ходиље, Стон, Броце, Доли, Прожура, Корита, Слано, Суђурај, Колочеп, Затон Доли, Мокошица, Дубровник, Млини, Цавтат, Молунат.)

3.2. Сх. и:

3.2.1. у главној грађи налази се у: 1) *бџкила* Бока, Доброта s.v. BU(TTI)CÉLLA; 2) *кòсџиља* Бока, *косџиља* Котор, *Госџиљ(е)* Зета s.v. *(CA)CAUSTÉLLA; 3) *кадџо*, *-џла* ЈИ Бока, *кадио*, *-џа* Будва, Паштровићи, *кадио* (?) Бока s.v. *CADÉLLU;⁶ 4) *фџла* Зета, Паштровићи, Велика, Плав–Гусиње, *фила* Црмница, *фиља* Спич, *филџи* ЈИ Бока, Његуши, *филаџи* Будва, Паштровићи s.v. OFFÉLLA.⁷

(Другдје у приморју грађе за поређење нема.)

3.2.2. у другој грађи налази се у: 1) *гџира* СЗ Бока, Муо, *гџирица* СЗ Бока, Тиват s.v. GÉRRE.⁸

(Другдје у приморју грађе за поређење нема.)

3.3. Сх. *џ (= јекав. је):

3.3.1. у главној грађи налази се у: 1) *кòшџела* Црна Гора, *кошџела* СЗ Бока, Зета, Рисан, Црмница, Загарач, *кòшџела* Кучи, *кòшџелица* Црна Гора,

⁵ Ове потврде су или из икавских или јекавских говора; оне из екавских и екавскоикавских изостављене су јер су неизвјесне, пошто, теоретски, могу мјесто *е* имати екавско *џ*. (Исто у другим тачкама испод.)

⁶ Облик *кадио* (Бока) може бити и са *џ, не *и*, што је врло вјероватно, али се без каквог косог падежа не може сигурно рећи.

⁷ *V.* и *фџла* у тач. 3.6.3. испод.

⁸ *V.* и *гџирица* у тач. 3.6.3. испод.

Кòшћелица Ријека Црнојевића, *кошћеловина* Кучи, *кошћеловак* Кучи *s.v.* *(CA)CAUSTÉLLA; 2) *кадио*, *-ћела* Прчањ, Тиват, Ластва, *кађелце* Ластва *s.v.* *CADÉLLU; 3) *гужћела* / *гурћела* Бјелопавлићи, *гурћела* Стара Црна Гора, Његуши, *гурћела* Пераст, Лепетане, *гурћела* Бока, *гурћела* / *курћела* Грбаљ, *гурћела* / *курћела* СЗ Бока, *курћела* Зета, *курћела* Будва *s.v.* CHORDÉLLA; 4) *Ловћен* Бока *s.v.* *LAUCÉLLU; 5) *мрчела* Будва, Спич, *мрчела* Паштровићи, *мрчела* Паштровићи, *мурћела* Прчањ *s.v.* *MYRT(IC)ÉLLA; 6) *Пунћеле* Ластва, *Мрчевац* *s.v.* *PONTÉLLA; 7) *Пунијелино* Прчањ *s.v.* *PULLICÉLLA; 8) *сардјела* Пераст, Бијела, Костањица, *срдјела* Стрп *s.v.* SARDÉLLA; 9) *Шкрдио*, *-ћела* Бока *s.v.* *SCARDÉLLU; 10) *Шкрјио*, *-ијела* Пераст, *Скрјио*, *-ијела* Муо *s.v.* *SCO(R)PÉLLU.⁹

(Другдје у приморју и унутрашњости пореди се: 1) са подтач. 1 горе, *кошћила* Херцеговина, *кошћил* Блато, *кошћил* Херцеговина, Пупнат, Жрново, *кошћила* Кућиште, *кòшћела* Дубровник, Херцеговина; 2) са подтач. 3 горе, *курдјела* Дубровник, *курћела* Цавтат, Дубровник, Чилипи, Херцеговина, Корчула, *гурдјела* Босна, *курдјелица* Дубровник, Цавтат, *курћелица* Дубровник, *курћелица* Цавтат, Дубровник, Чилипи, Херцеговина; 3) са подтач. 5 горе, *мрчела* Дубровник, *мурћила* Трогир, Милна, Пучишћа, *мрћила* Драчевица; 4) са подтач. 7 горе, *иунијела* Дубровник, *Пунијеле* Дубровник, *Од иунијелā* Дубровник, *На Пунијелām* Дубровник; 5) са подтач. 8 горе, *сардила* Трпањ, *сарћела* Жуљана, Бријеста, Молунат, *срдјела* Ходиље, Броце, Доли, Корита, Слано, Суђурај, Затон, Млини, Цавтат, *срћела* Колочеп, Мокошице, Дубровник; 6) са подтач. 10 горе, *шкрјио*, *-ијела* Дубровник, *Скујио*, *-ијела* Дубровник.)

3.3.2. у другој грађи налази се у: 1) *кòњесїар* СЗ Бока, *коњесїар* ЈИ Бока, Лепетане, Пераст, Прчањ, *коњесїар* Бока, *коњесїриц* Прчањ *s.v.* SANÍSTRU; 2) *њескаїи* СЗ Бока, *нањескаїи* Прчањ, *њеска* СЗ Бока, Будва, Паштровићи, *њеска* Бока, *њецка* Будва, Паштровићи, ЈИ Бока, *њешка* Прчањ, Доброта *s.v.* INÉSCO; 3) *бјечва* Његуши, *бјечве* Бока, Доброта, Прчањ, Кривошије, *бјечве* Бока, *бљечва* Ускоци *s.v.* VÍТЕА.

(Другдје у приморју и унутрашњости пореди се: 1) са подтач. 1 горе, *кòњесїра* Дубровник, *кòнисїра* Шибеник; 2) са подтач. 3 горе, *бїчва* Вргада, Потомје, Лумбарда, Шкабрња, Земуник, Биоград, Корчула, западна Босна, Сански Мост, Грахово, Ливно, Сињ, Дрниш, *бїчва* Молат, *бјечве* Дубровник, Цавтат; 3) *гїра* Вели Рат, Божава, Стобреч, Крило, Сутиван, Постира, Повља, Сумартин, Хвар, Брусје, Врбоска, Јелса, Суђурај, Башкавода, Подгора, Градац, Драче, *pl гире* Винишће *s.v.* GÉRRE; 4) *pl грїие* Далмација, *pl Грїие* Сплит, *фрїїа* Далмација *s.v.* *GRÉPP-.

⁹ V. и *кошћела*, *мрчела* у тач. 3.6.3. испод.

3.4. Сх. ја:

3.4.1. у главној грађи налази се у: 1) *кѹрјај* Рисан, *кѹрјал* Бока, Доброта, *курјал* Доброта, Ластва, Мељине, *курјал* Мељине, Доброта, Стрп, Лепетане, Костањица, *курјан* Столив, Кртоле, *курјан* Столив, Кртоле, *На Курјале* Котор, *курјел* Баошић,¹⁰ *курјел* Баошић s.v. COR(V)ÉLLU; 2) *гјара* Тиват, *гљара* Бока, Тиват, Ластва, Котор, Столив, Баошић, Костањица, Лепетане, Кртоле, *гљара* Бока, *грља* (<< *гљара*) Муо, *гљарица* Тиват, Прчањ, *гралица* (<< *гљарица*) Муо s.v. *GERRÉLLA; 3) *лубјан* Кртоле, *лубјо* (< *лубјао*) Котор, *љубјај* Баошић, *љубљав* Рисан, *љубљај* Бијела, *љубљај* Пераст, Лепетане, *љубљао* Котор, *љубљан* Муо, *љубљен* Муо,¹¹ *љубљô* (< *љубљао*) Ластва, Столив, *љумбљав* Доброта, *љумбљан* Доброта, *љумљав* Доброта s.v. LUPÉLLU.¹²

(Другдје у приморју грађе за поређење нема.)

3.4.2. у другој грађи налази се у *ћарма* Сутоморе, Спич, Зупци, *ћарма* Спич s.v. TÉRM(EN).¹³

(Другдје у приморју пореди се, са подтач. 1 горе, *’аска* Сплит, *аика* Дубровник, *јаска* Првић-Шепурина.)

3.5. Сх. ија:

3.5.1. у главној грађи налази се у: 1. *курјјал* Пераст, Муо, *куријал* Пераст, Муо s.v. *COR(V)ÉLLU; 2. *лубијал* Муо, *лубијао* Доброта, *лубијао* Доброта, *лубијô* (< *лубијао*) Прчањ, *лубио* (< *лубијао*) Муо, *лубијал* Муо, *лумбијао* Прчањ, *лумбијао* Прчањ s.v. LUPÉLLU.

(Другдје у приморју грађе за поређење нема.)

3.6. Друго.

3.6.1. У Бијелој s.v. *GERRÉLLA постоји *genpl glârā*, са *a*; ово може бити од *erjāla ← *GERRÉLLA?

3.6.2. У латинским документима бокелским s.v. *GRÉPP- постоји *Criapis*, заправо далматизам, са <ia>, што ће бити или *ја*, као у од. 3.4. горе, или *ија*, као у од. 3.5. горе.

3.6.3. Др Антон Маркоч (рођ. 1986) за Бар ми јавља још ове облике: *кошћела*, *гѹрица*, *љубљај*, *мрчѣла*, *фѹла* (*det. фѹлица*), *сардѣла* / *срдѣла*. (Јавио дне 27. августа 2017. љубазним посредством г. Вука Ускоковића из Подгорице.)

¹⁰ V. тач. 4.3.2 испод.

¹¹ V. тач. 4.3.2 испод.

¹² V. и *љубљај* у тач. 3.6.3 испод.

¹³ V. и *Criapis* у тач. 3.6.2 испод.

То јест, лат. -ÉLLU, -A > ром. *-éllо, -а > далм. *-jél(о), -а → сх. *-ěľь, -а > јек. -йо (-jěл-), -jěла, ик. -йл, -а, ек. -ěл, -а.

У Црној Гори ова појава налази се у неких 10 далматороманских реликата, тј. у *(CA)CAUSTÉLLA, *CADÉLLU, CHORDÉLLA, *LAUCÉLLU, *MYRT(IC)ÉLLA, *PONTÉLLAE, *PULLICÉLLA, SARDÉLLA, *SCARDÉLLU и *SCO(R)PÉLLU; в. тач. 3.3.1 горе.

Осим тога та се појава налази и другдје у Приморју, од Крка до Дубровника, и Бара, тј. по васцијелој далматској романији, и то, у *(CA)CAUSTÉLLA, CHORDÉLLA, MYRT(IC)ÉLLA, *PULLICÉLLA, SARDÉLLA, *SCO(R)PÉLLU; в. тач. 3.3.1 горе.

(Такође, у приморју налази се и у *ASS(T)ÉLLA, *BACCICÉLLU, *CAPSÉLLU, *FRONTICÉLLA, *JUDÉLLU, MANTÉLLU, MARGARITÉLLA, MARGÉLLA, MODIÉLLA, *MUSCÉLLU, NAPÉLLU, OFFÉLLA, PANNÉLLU, *QUADRÉLLU, *PORTÉLLU, TABÉLLA;¹⁷ в. тач. а, б, в, з у од. 2.2. у Лигорио 2015: 51sq.)

Простирање ових реликата учи да је *Brechung I* општедалматска дифтонгација.

4.2.2. Найомене. *j* из јек. *jě* < *ě јотовало је, у Црној Гори, гдје гдје посљедњи консонант коријена, кано и у другим јекавским крајевима, и то:

1) у денталним коријенима, *ī* ← Т у *ћ*, као нпр. у *(CA)CAUSTÉLLA → *кòшћèла* / *кòшћèла*, *MYRTÉLLA → *мурћèла* и *PONTÉLLAE → *Пўнћèле* (са метатаксом акцента у *кòшћèла*, *Пўнћèле*);

2) у денталним коријенима, *ò* ← D у *ђ*, као нпр. у *CADÉLLU → *кадђèл*, CHORDÉLLA → *гурђèла* / *гурђèла* / *гурђèла* / *курђèла* / *курђèла* и *SCARDÉLLU → *Шкрђèл-*, и;

3) у веларним коријенима, *к* ← С у *ч*, као нпр. у *MYRTICÉLLA → *мр-чèла* / *мрчèла*.

(Из овог разлога не може бити, што се иначе претпоставља, *LAUCÉLLU → *Ловћèн*, тј. са *ћ*, него мора ово *ћ* у *Ловћèн* да буде од каквог дентала.)¹⁸

За разлику од тога, јотовања или нема или бити не може:

1) у лабијалним коријенима, по правилу, као нпр. у *SCO(R)PÉLLU → *Скрпјèл-* / *Шкрпјèл-*, са *јј*;

2) у денталним коријенима, каткад, као нпр. у SARDÉLLA → *сардјèла* / *срдјèла*, са *дј*, и;

3) у веларним коријенима, тј. када су ови коријени били подвргнути другој словенској палатализацији, као нпр. у *PULLICÉLLA → *йунцèла (⇒ *Пуницјèлино*), са *иј*.

¹⁷ Реликти ових далматизама у Црној Гори, колико знам, не налазе се.

¹⁸ Од D у *LAPIDÉLLU ← LÁPIDE? (Уп. *Цàвйаий* поред *Цаййаий*, од CIVITÁTE.) (То јест, под условом да *ћ* у *Ловћèн* није постало од *иј*, јотовањем, као у *Ловсèпъ ← *LAUCÉLLU, што уп. *PULLICÉLLA → *йунцèла (⇒ *Пуницјèлино*)).

4.2.3. Балкансколајтинске њаралеле. Brechung I, тј. лат. $\acute{e}$ > далм. * $\acute{i}é$, пореди се:

1) у далматороманским реликтима нејекавским, са $ié$ у $-iéla$, од $-élla$, у денталним коријенима, као нпр. у *(CA)CAUSTÉLLA → *košћéla* (Брусје), гдје се од далм. * $\acute{i}é$ очекује сх. * $\acute{e}$ > ик. $\ddot{u}$, али се мјесто тога налази $ié$, пошто је, како се чини, *košћéla* из далматскога узето као **košћel(l)a*, са * $\acute{r}$, а не као *košћiel(l)a*, са * $\acute{i}é$, тј. након јотовања у далматском;

2а) у румунском, са $\acute{i}é$ у $-iél$, од $-éllu$, у назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLU > *miél*, DER 5260, од *mnǰel, гдје *mn >> *n* а * $\acute{i}é$ иза *m* остаје $ié$;

2б) у румунском, са $ié$ у $-iél$, од * $-iél$ < $-éllu$, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLU > *căţél* или VITÉLLU > *viţél*, DER 1396, 1544, 9318, гдје од * $\acute{r}$, јотовањем, постаје рум. $\acute{t}$ [ts];

2в) у румунском, са $\acute{i}é$ у $-iél$, од * $-iél$ < $-éllu$, у веларним, тј. палаталним коријенима, као нпр. у *CANTICÉLLU > *cîntecél*, DER 1941, гдје од * $\acute{c}$, губитком * $\acute{i}$, постаје рум. *c* [tš];

2г) у румунском, са $\acute{i}é$ > $-iá$, испред $-ă$, у $-iá$, од * $-iěaǰă$ < $-élla$, у назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLA > *miá*, DER 5247, гдје, као и у (A)GNÉLLU > *miél*, *mn >> *n* а * $\acute{i}é$, дјејством другог румунског (!) *Brechung*-а (који је условљен прегласом), постаје * $\acute{i}eá$, према * $-ă$, а * $-iěaǰă$ даде * $-iěáa$, * $-iěáa$ * $-iěá$, и најзад, * $-iěá$ даде * $-iǰá$, односно $-iá$, све стезањем, али, у плуралу, гдје услова за преглас нема, пошто мјесто * $-ă$ стоји * $-e$, мјесто * $\acute{i}eá$ налази се * $\acute{i}é$, у $-iéle$ < $-éllae$, као нпр. у (A)GNÉLLAE > *miéle*, гдје * $\acute{i}é$ иза *m* остаје $ié$, што уп. са развитком $\acute{e}$ у подтач. 2а горе;

2д) у румунском, са $ié$ > $iéá$, испред $-ă$, у $-iéá$, од * $-iěaǰă$ < $-élla$, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLA > *căţeá* или RETÉLLA > *reţeá*, VITÉLLA > *viţeá*, DER 1540, 7158, 9318, гдје * $\acute{i}é$ постаје * $\acute{i}é$ а * $\acute{r}$, онда даде $\acute{t}$ [ts], као и у CATÉLLU > *căţél*, VITÉLLU > *viţél* горе, а онда * $\acute{e}$, од * $\acute{i}é$, даде * $eá$, према * $-ă$, а * $-iěaǰă$ даде * $-iěáa$ и, најзад, * $-iěáa$ $-iěá$, али, у плуралу, гдје услова за преглас нема, мјесто $iéá$ налази се * $\acute{i}é$, од * $\acute{i}é$, у $-iéle$ < $-éllae$, као нпр. у CATÉLLAE > *căţéle*, *RETÉLLAE > *reţéle*, VITÉLLAE > *viţéle*, што уп. са развитком $\acute{e}$ у подтач. 2б горе;

2ђ) у румунском, са $\acute{i}é$ > $iěá$, испред $-ă$, у $-iěá$, од * $-iěaǰă$ < $-élla$, у веларним, тј. палаталним коријенима, као нпр. у BUCÉLLA > *buceá*, *FRONTICÉLLA > *frunceá*, MARGÉLLA > *mărgeá*, *OLLICÉLLA > *ulceá*, *VIRGÉLLA > *vergeá*, DER 1141, 3498, 5097, 5747, 9167, гдје * $\acute{i}é$ постаје $ié$ а * $\acute{c}$, * $\acute{d}$ ž, онда даде *c* [tš], *g* [dž], као нпр. у *CANTICÉLLU > *cîntecél* горе, а онда * $\acute{i}é$, од * $\acute{i}é$, даде * $iěá$, према * $-ă$, а * $-iěaǰă$ даде * $-iěáa$ и, најзад, * $-iěáa$ даде $-iěá$, али, у плуралу, гдје услова за преглас нема, мјесто $iěá$ налази се * $\acute{i}é$, од * $\acute{i}é$, у $-iěle$ < $-éllae$, као нпр. у BUCÉLLAE > *bucéle*, *FRONTICÉLLAE > *fruncéle*, MARGÉLLAE > *mărgele*, *OLLICÉLLAE > *ulcéle*, *VIRGÉLLAE > *vergele*, што уп. са развитком $\acute{e}$ у подтач. 2в горе;

3а) у влашком, са $ié$ у $-iél$, од $*-iél < -ÉLLU$, у назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLU > *m̃él*, што ми је дне 6. јануара 2018. за Бор љубазно саопштио г. Никола Голубовић (рођ. 1993), изворни говорник овог влашког дијалекта, гдје од $*ñ$, јотовањем, постаје влаш. *ñ* [n];

3б) у влашком, са $iǎ$ у $-iǎl$, од $*-iél < -ÉLLU$, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLU > *kacǎl* или VITÉLLU > *vicǎl*, саоп. Н. Г., гдје од $*t̃$, јотовањем, постаје влаш. *c* [ts] а од $*cé$ онда бива *cǎ* [tsə];

3в) у влашком, са $ié > -iá$, испред $-ǎ$, у $-iáo$, од $*-ieáũ < -ÉLLA$, у назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLA > *m̃áo*, саоп. Н. Г., као у подтач. 2г горе, само што, у влашком, $*-ieáũ$ даде $*-ieáo$, $*-ieáo$ $*-iáo$, и, најзад, $*-iáo$ даде $-iáo$, али, у плуралу, гдје услова за преглас нема, мјесто $*iá$ налази се $*ié$, у $-iéle < -ÉLLAE$, као нпр. у (A)GNÉLLAE > *m̃éle*, што уп. са развитком $É$ у подтач. 3а горе;

3г) у влашком, са $ié > iá$, испред $-ǎ$, у $-iáo$, од $*-ieáũ < -ÉLLA$, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLA > *kacáo*, саоп. Н. Г., као у подтач. 2д горе, само што, у влашком, $*-ieáũ$ даде $*-ieáo$, $*-ieáo$ $*-iáo$, и, најзад, $*-iáo$ даде $-iáo$, али, у плуралу, гдје услова за преглас нема, мјесто $iá$ налази се $*ié$, у $-iéle < -ÉLLAE$, а од $*cé$ онда бива *cǎ*, као нпр. у CATÉLLAE > *kacǎle*, што уп. са развитком $É$ у подтач. 3б горе;

3д) у влашком, са $(i)é > (i)á$, испред $-ǎ$, у $-(i)áo$, од $*-ieáũ < -ÉLLA$, у веларним, тј. палаталним коријенима, као нпр. у MARGÉLLA > *marzáo*, саоп. Н. Г., као у подтач. 2ђ горе, само што, у влашком, од $*dž̃$ постаје $ž$ [z], а онда $(i)é$, од $*ié$, даде $(i)eá$, према $*-ǎ$, а $*-(i)eáũ$ даде $(i)eáo$, $*-(i)eáo$ $*-(i)áo$ и, најзад, $(i)áo$ даде $-(i)áo$, али у плуралу, гдје услова за преглас нема, мјесто $(i)á$ налази се $(i)é$ а $*dž̃$ постаје $ž$, што уп. MARGÉLLAE > *maržéle*;

4а) у арумунском, са $ié$ у $-iél$, од $*-iél < -ÉLLU$, у назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLU > *n'él*, DAR 795, гдје од $*ñ$, јотовањем, постаје арум. *n'* [n];

4б) у арумунском, са $iǎ$ у $-iǎl$, од $*-iél < -ÉLLU$, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLU > *cǎǎl* или VITÉLLU > *viǎǎl*, DAR 284, 527, гдје од $*t̃$, јотовањем, постаје арум. *ț* [ts];

4в) у арумунском, са $ié > ieá$, испред $-ǎ$, у $-ieáũ$, од $*-ieáũ < -ÉLLA$, у назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLA > *n'eáũ*, DAR 795, као у подтач. 2г и 4а горе;

4г) у арумунском, са $ié > iá$, испред $-ǎ$, у $-iáũ$, од $*-ieáũ < -ÉLLA$, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLA > *cǎǎũ*, DAR 284, као у подтач. 2д горе, само што, у арумунском, $*-ieáũ$ даде $*-iáũ$, а $*-iáũ$ $-iáũ$;

4д) у арумунском, са $(i)e > (i)eá$, испред $-ǎ$, у $-(i)eáũ$, од $*-ieáũ < -ÉLLA$, у веларним, тј. палаталним коријенима, као нпр. у *FRONTICÉLLA > *frǎntǎeáũ* / *frimǎeáũ* или *VIRGÉLLA > *virǎzeáũ*, DAR 468 / 471, 1112, као у под-

тач. 2ђ горе, само што, у арумунском, од *č̣i, *dẓ̌i постаје ṭ [ts], dẓ [dz], а онда *⁽ⁱ⁾é, од *⁽ⁱ⁾é, даде *⁽ⁱ⁾eá, према *-ă, па *-⁽ⁱ⁾eáⁱ даде *⁽ⁱ⁾ǎáⁱ, а *-⁽ⁱ⁾ǎáⁱ -⁽ⁱ⁾ááⁱ, али, у плуралу, гдје услова за преглас нема, мјесто ⁽ⁱ⁾eá налази се ⁽ⁱ⁾é, у -⁽ⁱ⁾éi < -ÉLLAE, као нпр. у *FRONTICÉLLAE > frăntǎi и *VIRGÉLLAE > virzdzei [= virdzei?];

5а) у мегленорумунском, са ⁱé у -ⁱél, од *-ⁱél < -ÉLLU, у лат. назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLU > nel, DMR 210, гдје од *nⁱ, јотовањем, постаје мрум. ṇ [n];

5б) у мегленорумунском, са ⁱó у -ⁱól, од *-ⁱél < -ÉLLU, у лат. денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLU > cătsól или VITÉLLU > vitsól, DMR 66, 329, гдје од *tⁱ, јотовањем, постаје мрум. ts [ts] а од *t^{sé} онда бива tsó [tsó];

5в) у мегленорумунском, са ⁱé > ⁱá, испред -ă, у -ⁱáⁱ, од *-ⁱeáⁱ < -ÉLLA, у денталним коријенима, као нпр. у CATÉLLA > cătsáⁱ, DMR 182, као у подтач. 2д горе, само што, у мегленорумунском, *ⁱeáⁱ даде *ⁱǎáⁱ, а *ⁱǎáⁱ -ⁱáⁱ;

6а) у истрорумунском, са ⁱé у -ⁱé, од *-ⁱél < -ÉLLU, у лат. назалним коријенима, као нпр. у (A)GNÉLLU > ml'е (Жејане), IHR 119, од *mniel, гдје од *nⁱ, јотовањем, постаје ирум. ṇ [n] а, онда, дисимилацијом, ṇ-l даде l'-l;

6б) у истрорумунском, са ⁱé у -ⁱé, од *-ⁱél < -ÉLLU, у лат. денталним коријенима, као нпр. у VITÉLLU > vit'е (Жејане, Југ), IHR 215, гдје од *tⁱ, јотовањем, постаје ирум. ṭ [ts];

7) у истророманском, са ⁱé у -ⁱèl, -a, од < -ÉLLU, -A, као нпр., у Ровињу, у CASTÉLLU > castièl, CATÉLLU > cadièla, CATÉLLU > cadièl, MONTICÉLLU > montifièl, VITÉLLU > vadièl, PELLIZZER-PELLIZZER 1992: I 204, 164, II 601 1100;

8а) у албанском, са ⁱé у -^jél(l), -ë, од -ⁱél, -a ← -ÉLLU, -A, у лабијалним и денталним коријенима, као нпр. у CASTÉLLU → keshjëll, CASTÉLLA → keshjëllë или TEREVÉLLA → trujëllë (l turjëllë),¹⁹ LANDI 1989: 50, гдје ⁱé остаје ^jé, то јест, под условом да ово ^jé није појава албанске фонетике, а не романске, што такође постоји, као нпр. у алб. sjëll < ие. *k^uelh₁-e-, LIV 386, или у алб. vjët < ие. *uet-os-ø, DEMIRAJ 1997: 419, и;

8б) у албанском, са ⁽ⁱ⁾é у -⁽ⁱ⁾él, од *-ⁱél(l) ← -ÉLLU, у лат. веларним, тј. палаталним или денталним коријенима, као нпр. у *RAST(IC)ÉLLU → rashqel, гдје алб. q [ç] постаје од *č̣i, губитком *i, што в. LANDI 1989: 268 (или од *tⁱ, јотовањем).²⁰

4.2.4. Други њримјери. Као ^é у Црној Гори развија се, чини се, и ^é у INÉSCO → њѐскаш̣и (⇒ њѐска / њеска / њѐцка / њешика; ⇒ нањескаш̣и); в. тач. 3.3.2 горе.

¹⁹ Алб. trujëllë / turjëllë пореди се, у вељотском, са terviála; в. подтач. 2а у тач. 4.3.3 испод.

²⁰ Такође, у SANCICÉLLU → kangjel гдје се, у групи *nq, q озвучило у алб. gj [j].

Осим тога, *Brechung* I лат. $\acute{e}$ налази се, у приморју, још у $\acute{G}\acute{E}RRE \rightarrow$ ик. $g\grave{y}ra$ и *GRÉPP- $\rightarrow$ ик. $gr\grave{y}ie$ / $Gr\grave{y}ie$ / $fr\grave{y}ia$; в. тач. 3.3.2 горе.

4.2.5. *Brechung* I лат. $\acute{I}$ и $\acute{O}$. *Brechung* I у далматороманским реликтима осим $\acute{e}$ захватио је и лат. $\acute{I}$ и $\acute{O}$.

Лат. $\acute{I}$ пореди се са $\acute{e}$; оно тако постаје далм. * $\acute{i}\acute{e}$, тј. сх. * $\acute{e}$, као нпр., у Црној Гори, у $SAN\acute{I}STRU \rightarrow$ $k\grave{o}\tilde{n}\acute{e}\tilde{s}\bar{i}ar$ / $ko\tilde{n}e\tilde{s}\bar{i}ar$, $V\acute{I}TTEA \rightarrow$ $b\grave{j}\acute{e}čva$ / $bl\grave{e}čva$, а, другдје у Приморју и унутрашњости, у $SAN\acute{I}STRU \rightarrow$ јек. $k\grave{o}\tilde{n}\acute{e}\tilde{s}\bar{i}ra$, ик. $k\grave{o}\tilde{n}is\bar{i}ra$, $\acute{G}\acute{E}RRE \rightarrow$ ик. $g\grave{y}ra$, $V\acute{I}TTEA \rightarrow$ јек. $b\grave{j}\acute{e}čve$, ик. $b\grave{i}čva$ / $b\grave{i}čva$; в. тач. 3.3.2 горе и уп. Лигорио 2015: 54.

(Сх. $k\grave{o}\tilde{n}\acute{e}\tilde{s}\bar{i}ar$ / $ko\tilde{n}e\tilde{s}\bar{i}ar$ / $k\grave{o}\tilde{n}\acute{e}\tilde{s}\bar{i}ra$ / $k\grave{o}\tilde{n}is\bar{i}ra$ пореди се са вељ. $cani\acute{a}stro$, од * $can\acute{i}estro$, са истом овом појавом, тј. *Brechung*-ом I лат. $\acute{I}$, али тог *Brechung*-а нема у арум. $c\acute{a}n\acute{e}str\grave{a}$ и алб. $kan\acute{i}str\acute{e}$.)

Лат. $\acute{O}$, с друге стране, у далматороманским реликтима по *Brechung*-у I дифтонгира веома ријетко; оно тако постаје далм. * $\acute{u}\acute{e}$, тј. сх. * $v\acute{e}$,²¹ као нпр., у Приморју, у $S\acute{O}RIU \rightarrow$ јек. $k\grave{v}\bar{i}jer$, ик. $k\grave{v}\bar{i}r$ / $\acute{o}k\grave{v}\bar{i}r$;²² в. од. 2.2 горе.

Јек. $k\grave{v}\bar{i}jer$, ик. $k\grave{v}\bar{i}r$ / $\acute{o}k\grave{v}\bar{i}r$ пореди се са ек. $ok\grave{v}\bar{i}ri\bar{i}ti$ (Србија, $\Rightarrow \acute{o}k\grave{v}\bar{i}r$), са *u*, што је, испред акцентованог *u* из слѣдећег слога, ваљда по правилу од $\acute{e}$, у * $ok\grave{v}\bar{e}r$, као нпр. и у ек. $s\acute{i}kura$ (Шумадија), са *u*, поред јек. $s\acute{j}\acute{e}kura$; в. Ивић 1985: 71sq.

(Према томе, *Brechung* I лат. $\acute{O}$ налази се, како се чини, и у реликтима далматске романштине и у реликтима балканског латинитета, у унутрашњости.)

4.3. Реликџи са другом дифџонгацијом.

4.3.1. Главни $\bar{i}r$ имјери. Гдје опет од лат. $\acute{e}$ (= ром. * $\acute{e}$) бива сх. $(u)j\grave{a}$, као у од. 3.4 и 3.5 горе, ондје ово $(u)j\grave{a}$, како мислим, указује на то да је ријеч из далматског узета након *Brechung*-а далм. * $\acute{i}\acute{e}$ (које постаде *Brechung*-ом I од лат. $\acute{e}$), у * $\acute{i}\acute{a}$, тј. након друге далматороманске дифтонгације;²³ ово * $\acute{i}\acute{a}$ зајмило се онда као сх. $(u)j\grave{a}$.

То јест, лат. $\acute{e}LLU$, -*a* > ром. * $\acute{e}llo$, -*a* > далм. * $\acute{i}\acute{e}l(lo)$, -*a* > * $\acute{i}\acute{a}l(lo)$, -*a* $\rightarrow$ сх. $-(u)j\grave{a}l$, -*a*.

У Црној Гори ова се појава налази у 3 далматороманска реликта, то јест, у * $COR(V)\acute{E}LLU$, * $GERR\acute{E}LLA$ и $LUP\acute{E}LLU$; в. тач. 3.4.1. и 3.5.1. горе.

Осим тога, налази се та појава, биће, и у $k\grave{i}l\grave{v}\bar{a}n$ (Црна Гора) $\leftarrow$ $COLUM\acute{E}LLA \leftarrow$ $COL\acute{U}MNA$;²⁴ в. Лома 2009.

²¹ *Sc.* у отвореном слогу; в. Лигорио 2015: 53–66.

²² То јест, од * $AD-S\acute{O}RIU$. (Са напоменом „можда“ саоп. А. Лома 20. септембра 2017.)

²³ Технички, *Brechung* II је преглас далм. * $\acute{i}\acute{e}$, не дифтонгација; дифтонгација је, технички, само *Brechung* I, тј. $\acute{e} > *i\acute{e}$.

²⁴ То јест, са дисимилацијом, типа $o-o > e-o$, као у $COL\acute{U}MNA \rightarrow$ $k\grave{i}l\grave{v}\bar{a}n$ Прчањ, $k\grave{i}l\grave{v}\bar{a}n$ Пераст, $k\grave{e}l\grave{v}\bar{a}n$ / $k\acute{e}l\grave{v}\bar{a}n$ Дубровник, ERHSJ II 128, синкопом (и

Другдје се у приморју *Brechung* II у реликтима дериватâ суфикса -ÉLLU, -А не јавља.

Простирање ових реликата учи да *Brechung* II није општедалматска дифтонгација него специјална појава бокелске далматоро-манштине.

4.3.2. Найомене. Општи је исход далм. *já сх. *jà*, а посебни *ijà*; први се јавља од Мељина до Бара, укључујући васцијелу Боку, а други се налази само у Которском заливу.

Сх. *ja* налази се у *COR(V)ÉLLU → *Курјџл* / *кѳрјал* / *курјџл* / *курјал* / *курјџн* / *курјан*, *GERRÉLLA → *гљара* / *гјара* / *грџља*, LUPÉLLU → *лубјан* / *лубјал- (у *лубјо* < *лубјао) / *љубљан* / *љубљџл- (у *љубљџо*) / *љубљао* / *љумбљан*.²⁵

(Осим тога, *ja* се налази, како мислим, и у *курјџл* / *курјел* и *љубљен*, гдје ће је бити од *ja*, не од *ě*, и у *кѳрјџј*, *љубјџј* / *љубљџв* / *љѳубљџј* / *љумбљџв* / *љумљџв*, гдје се пак дочетак -(j)ал наслонио на којекаква домаћа образовања.)

Сх. *ija* налази се у *COR(V)ÉLLU → *куријџл* / *куријал* и LUPÉLLU → *лубијџл* (и *лубијџл*- у *лубијџо*) / *лумбијџл*- (у *лумбијџо*) / *лумбијао*.

4.3.3. Балкансколаѳинске ѳаралеле. *Brechung* II, тј. лат. *é* > далм. *já, пореди се:

2а) у вељотском, са *já* у -*íála*, од **-íála* < **-íela* < -ÉLLA, у лабијалним и денталним коријенима, као нпр. у CHORDÉLLA > *cordíála*, SARDÉLLA > *sardiála* и TEREVÉLLA > *terviála*, BARTOLI 1906: II 198, 221, 230, гдје *já иза *v*, *d* остаје *ía*;

2б) у вељотском, са *íá* у -*íál*, од **-íál(lo)* < **-íél(lo)* < -ÉLLU, у назалним коријенима, као нпр. у ANÉLLU > *a(g)niál*, BARTOLI 1906: II 170, гдје од *ní, јотовањем, постаје вељ. *gn* [ɲ];

2в) у вељотском, са ⁽ⁱ⁾*á* у -⁽ⁱ⁾*ál*, -*a*, од **-íál(lo)*, -*a* < **-íél(lo)*, -*a* < -ÉLLU, -*a*, у веларним, тј. палаталним коријенима, као нпр. у <*bazalcíala*> (О. Pozzo-Balbi) [= *bazalcála*] < BASICÉLLA или у *munčál* (→ сх. *Мунчџл* [= *Мунчџл*], Крк) < MONTICÉLLU, BARTOLI 1906: II 6, 207, гдје од *č, губитком *i, постаје вељ. *č* [tš];

асимилацијом, типа *lm* >> *ll*), као у млет. *colmèlo* (и фр. *comère*), REW 2067, и дисимилацијом, типа *л-л* >> *л-н*, као у LUPÉLLU → *лубјан* поред *лубјал- (у *лубјо* < *лубјао) или *LAUCÉLLU → *Ловћен горе*.

²⁵ У овим реликтима јављају се којекакве гласовне промјене: 1) л-епентеза, у *љубљан*, *љубљџо, *љумбљан*; 2) м-епентеза, у *љумбљан*; 3а) дисимилација, типа *р-л* >> *р-н*, у *курјџн*, *курјан* (поред *курјал*); 3б) дисимилација, типа *л-л* >> *л-н*, у *лубјан*, *љубљан*, *љумбљан* (поред *лубијџл*); 4) асимилација, типа *л-љ* >> *љ-љ*, у *љубљан*, *љубљџо*, *љумбљан*; 5) метатеза, *р-љ* >> *љ-р*, у *гљара* (поред *грџља*); 6) метатакса акцента, у *кѳрјал* (поред *Курјџл*-, *курјџл*); итд.

3а) у српскохрватским вељотизмима, са $i\grave{a}$ у $-i\grave{a}л$ ($> -i\tilde{a}л > -i\grave{a}л$), од вељ. $*-i\grave{a}л < *-i\grave{a}л(lo) < *-i\grave{e}л(lo) < -\acute{E}LLU$, у денталним коријенима, као нпр. у сх. *Punt'âl* (Пунат) ← $*pon\grave{t}âl < PONTÉLLU$, ERHSJ II 700;

3б) у српскохрватским вељотизмима, са $(i)\grave{a}$ у $-(i)\grave{a}л$ ($> -(i)\tilde{a}л$), од вељ. $-(i)\grave{a}л < *-(i)\grave{a}л(lo) < *-i\grave{e}л(lo) < -\acute{E}LLU$, у веларним, тј. палаталним коријенима, као нпр. у сх. *Munčâl* (Крк) ← $tun\check{c}âl < MONTICÉLLU$, SR I 26.

4.3.4. Други њримјери. Осим тога, *Brechung* II налази се, у Црној Гори, још у *GRÉPP- 'с' *Criapis* и ТЕРМ(ЕН) → сх. *ĥârma* / *ĥарма*; в. тач. 3.2.2. и 3.6.2. горе.²⁶

(Као $\acute{E}$ у Приморју развија се, чини се, и $\acute{E}$ у $\acute{E}SCA$ → ($\grave{a}ска$ / $\grave{a}шка$ / $\grave{a}ска$) *jaska*; в. тач. 3.3.2 горе.)

4.3.5. Brechung II лат. ó? Лат. $\acute{o}$ у далматороманским реликтима по *Brechung*-у II дифтонгира веома ријетко, као и по *Brechung*-у I; оно тако од далм. $*\acute{u}\acute{e}$ (које постаде *Brechung*-ом I од лат. $\acute{o}$) постаје далм. $*\acute{u}\acute{a}$, као нпр., у Херцеговини, у $SÓLEA$ → *свâl* / *свал* / *свâо* / *цвâо*; в. од. 2.2 горе.

(Али, то јест, под условом да су ти реликти заиста од лат. $SÓLEA$, што је упитно.)

4.4. Друго. Постоје, коначно, случајеви у којима од лат. $\acute{e}$ (= ром. $*\acute{e}$) бива сх. $\grave{u}$, као у од 3.2. горе.

У Црној Гори та се појава налази у неких 6 далматороманских реликата, то јест, у главној грађи, у $BU(TT)CÉLLA$ → *бѷкила*, $*(CA)CAUSTÉLLA$ → *кòсѷиљѷа* / *Госѷиљѷ(е)*, $*CADÉLLU$ → *кадѷл-* / *кадил-*, $OFFÉLLA$ → *фѷла* / *фила* / *фиљѷа*, а, у споредној грађи, у $GÉRRE$ → *гѷра*.

Другдје у приморју ова се појава у реликтима дериватâ суфикса $-\acute{E}LLU$, -а не јавља.

Шта је тачно ово $\grave{u}$, не знам. Може бити да се u и $b\grave{u}кила$, *кадѷл-* / *кадил-*, *фѷла* / *фила*, *гѷра* пореди са вељ. i , које од лат. $\acute{e}$ постаје у отвореном слогу, као нпр. у вељ. *dik* < лат. $DÉCE(M)$; в. од. 1 горе. У том случају, ово би био облик *Brechung*-а II, у којем би од $\acute{e}$, како се чини, било i и у затвореном слогу — али зашто онда, у *кòсѷиљѷа* / *Госѷиљѷ(е)*, *фиљѷа* (такође са u), LL не остане l , као иначе, него постаје $љ$?

5. Закључак

У далматороманским реликтима црногорским дериватâ лат. суфикса $-\acute{E}LLU$, -а разликујемо, ја мислим, навластите трагове двије различите дифтонгације, тј. тзв. *ѷрве* и *друге далмаѷороманске дифѷонгације*.

²⁶ Рум. *ĭărt* и алб. *qert* (и иром. *tierma?*), у вези са сх. *ĥârma* / *ĥарма*, имају исход који се пореди са *Brechung*-ом I, не II.

Реликти ове двије појаве у грађи међусобно су измијешани; *v.* табелу 1 испод.

5.1. Реликџи њрве дифџонгаџије.

Реликти прве дифтонгаџије од лат. $\acute{e} >$ далм. $*\acute{\imath}e$ имају сх. $*\acute{e}$, тј. јек. $j\acute{e}$, које се пореди, у прарумунском, са $*\acute{\imath}e$, а, испред $*-ǎ$, са $*\acute{\imath}e > *i\acute{e}á$, то јест, у румунском, са $i\acute{e}$, иза лабијала, са $i\acute{e}$, иза дентала, и са $^{(i)}\acute{e}$, иза палатала, а, испред $-ǎ$, са $i\acute{e} > i\acute{a}$, иза лабијала, са $i\acute{e} > i\acute{e}á$, иза дентала, и са $^{(i)}\acute{e} > ^{(i)}eá$, иза палатала, у влашком, са $i\acute{e}$, иза назала, са $i\acute{a}$, иза дентала, а, испред $-ǎ$, са $i\acute{e} > -i\acute{a}$, испред назала и дентала, са $^{(i)}\acute{e} > ^{(i)}á$, иза палатала, у арумунском, са $i\acute{e}$, иза назала, са $i\acute{a}$, иза дентала, а, испред $-ǎ$, са $i\acute{e} > i\acute{e}á$, иза назала, са $i\acute{e} > i\acute{a}$, иза дентала, са $^{(i)}\acute{e} > ^{(i)}eá$, иза палатала, у мегленорумунском, са $i\acute{e}$, иза назала, са $i\acute{o}$, иза дентала, а, испред $-ǎ$, са $i\acute{e} > i\acute{a}$, иза дентала, у истрорумунском, са $i\acute{e}$, иза дентала и назала, у истророманском, са $i\acute{e}$, и, можда, у албанском, са $*\acute{\imath}e$, то јест, са $i\acute{e}$, иза лабијала и дентала, и са $^{(i)}\acute{e}$, иза палатала. Реликти прве дифтонгаџије многобројнији су од реликата друге дифтонгаџије и, по простирању, нису ограничени на Црну Гору него се, веома често, налазе и другдје у приморју, од Крка до Дубровника, и Бара; *v.* мапе 1 и 4 испод.

Према томе, *Brechung I* је *oǐšǐā ŋoǐava* далматске романштинне (и балканског латинитета).

5.2. Реликџи друге дифџонгаџије.

Реликти друге дифтонгаџије од лат. $\acute{e} >$ далм. $*\acute{\imath}e > (*\acute{\imath}á$ имају сх. $(i)j\acute{a}$, које се пореди, у вељотском, са $(*)\acute{\imath}á$, и то са $i\acute{a}$, иза лабијала и дентала, са $i\acute{a}$, иза назала, и са $^{(i)}á$ иза палатала. Реликти друге дифтонгаџије малобријнији су од реликата прве дифтонгаџије и, по простирању, ограничени, углавном, на Црну Гору, гдје се налазе од Мељина до Бара; *v.* мапе 2, 3 и 5 испод.

Према томе, *Brechung II* је *sǐeǐǐalna ŋoǐava* бокелске (и крчке) далматороманштине.

Табела 1. Исходи *Brechung*-а I и II у далматороманским реликтима у Црној Гори (ЦГ) и приморју (П)

	лат. <i>Ē</i>									
	далм. * <i>é</i>		далм. * <i>ié</i>		далм. * <i>já</i>				далм. * <i>i</i> (?)	
	сх. <i>ě</i>		сх. <i>ě̃</i>		сх. <i>jǎ</i>		сх. <i>ujǎ</i>		сх. <i>ǐ</i>	
	ЦГ	П	ЦГ	П	ЦГ	П	ЦГ	П	ЦГ	П
BU(TTI)CĚLLA									+	
*(CA)CAUSTĚLLA			+	+					+	
*CADĚLLU			+						+	
CHORDĚLLA			+	+						
*COR(V)ĚLLU					+		+			
*GERRĚLLA					+					
*LAUCĚLLU			+							
LUPĚLLU					+		+			
*MYRT(IC)ĚLLA			+	+						
OFFĚLLA									+	
*PONTĚLLAE			+							
*PULLICĚLLA			+	+						
SARDĚLLA	(+)	(+)	+	+						
*SCARDĚLLU			+							
*SCO(R)PĚLLU			+	+						

Мапа 1. *Простирање црногорских реликвија из тач. 3.3.1.*
 (= Реликти *Brechung*-а I, са сх. ѝ од лат. Ё.)

Мапа 2. *Простирање црногорских реликвија из тач. 3.4.1.*
 (= Реликвији *Brechung*-а II, са сх. ја од лат. Ё.)

Мапа 3. Проси́рање црногорских релика́ија из тач. 3.5.1.
(= Релиќија *Brechung*-а II, са сх. ијà од лат. Ё.)

Мапа 4. Проси́рање црногорских и њиморских релика́ија из тач. 3.3. (= Релиќија *Brechung*-а I.) (V. фусноту у тач. 3.1.1. повише.)

Мапа 5. Просјирање црногорских и њрморских реликаја из њач. 3.4. и 3.5. (= Реликти *Brechung-a* II.)

Мапа 6. Просјирање црногорских реликаја из њач. 3.2.

Скраћенице

*	реконструисан облик	?	упитан облик
>	<i>ї</i> правилно даје	→	зајмљено као
<	<i>ї</i> правилно <i>ї</i> осїаје од	←	зајмљено од
>>	неїправилно даје	⇒	<i>ї</i> осїаје деривацијом
<<	неїправилно <i>ї</i> осїаје од	⇐	(је) изведено од
алб.	албански	ит.	италијански
арум.	арумунски	јек.	јекавски
вељ.	вељотски	лат.	латински
влаш.	влашки	млет.	млетачки
далм.	далматски	ром.	(пра)романски
ек.	екавски	рум.	румунски
иром.	истроромански	сх.	српскохрватски
ирум.	истрорумунски	тур.	турски
ик.	икавски	фр.	француски

Цитирана лијераџура

- БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена. *Рјечник говора Зеїе*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности – Институт за језик и књижевност, 2010.
- Вук 1852 = КАРАЦИЋ, Вук Стеф. *Срїски рјечник : исїумачен њемачкијем и лаїтинскијем ријечима*. Беч: у штампарији јерменскога манастира, 1852².
- ИВИЋ, Павле. *Дијалекїологија срїскохрваїског језика : Увод и шїокавско наречје*. Нови Сад: Матица српска, 1985².
- ЛИГОРИО, Орсат. „Такозвани псеудо-јат у далматској романштини и балканском латинитету.“ *Јужнословенски филолог* 71, 3–4, 2015: 43–72.
- ЛИГОРИО, Орсат. „Greek Y in Dalmatian Romance.“ *Ελληνική Ετυμολογία 1 – Greek Etymology 1*. [Ed. Chr. Tzitzilis & G. Papanastassiou.] Thessaloniki 2017: 426–448.
- ЛОМА, Александар. „Окамењена имена : Прилог познавању предсловенских остатака у оронимији Црне Горе.“ *Наш језик* 31, 1–5, 1996: 121–132.
- ЛОМА, Александар. „Киљан ‚пободен камен‘ – далматоромански остатак на тлу Црне Горе?“ *Јужнословенски филолог* 65, 2009: 90–99.
- ЛОМА, Александар. *Тоїонимија Бањске хрисовуље : Ка осмишљењу сїаросрїског їоїономасїичког речника и бољем їознавању оїшїесловенских именословних образаца*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2013.

- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб, Ивана Ћелић, Јелена КАПУСТИНА. „Речник Куча.“ *Српски дијалектолошки зборник* 60, 2013: 1–461.
- ПЕШИКАН, Митар. „Староцрногорски средњокатунски и љешански говори.“ *Српски дијалектолошки зборник* 16, 1965.
- ПОПОВИЋ, Момчило, Драгољуб ПЕТРОВИЋ. „О говору Спича : Грађа.“ *Српски дијалектолошки зборник* 56, 2009: 1–275.
- РАДОЛИЧИЋ, Драгана. *Слике из Боке*. Београд: Етнографски институт САНУ, 2008. (Посебна издања, књ. 62.)
- РКСС = Даничић, Ђуро. *Рјечник из књижевних сјџарина српских*. Дио I–III. Београд: Државна штампарија, 1863–4.
- СИМОНОВИЋ, Драгутин. *Бојанички речник*. Београд: Научно дело, 1959. (Српска академија наука. Посебна издања, књ. 118. Институт за српскохрватски језик, књ. 3.)
- ТЕШИЋ, Ана. *Романизми у народним говорима сјџаре Црне Горе и Брда*. Београд: Филолошки факултет, 2016. (Докторска дисертација.)
- ЋУПИЋ, Драго. „Говор Бјелопавлића.“ *Српски дијалектолошки зборник* 23, 1977.
- ЋУПИЋ, Драго, Жељко ЋУПИЋ. „Речник говора Загарача.“ *Српски дијалектолошки зборник* 44, 1997.
- ШОЋ, Бранко Ј. *Романизми и грџизми у црногорском језику : Конјинентални дио Црне Горе*. Цетиње, 2002.
- BARTOLI, Matteo Giulio. *Das Dalmatische : Altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der appennino-balkanischen Romania*. Bd. I–II. Wien: A. Hölder, 1906.
- BOERIO, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: G. Cecchini, 1867³. (Terza edizione aumentata e corretta. Aggiuntovi l'indice italiano-veneto.)
- DAR = PAPANAGI, Tache. *Dictionarul dialectului aromân : General și etimologic*. Editura Academiei Republicii Populare Romine, 1963.
- DEMIRAJ, Bardhyl. *Albanische Etymologien : Untersuchungen zum albanischen Erbwortschatz*. Amsterdam–Atlanta: Rodopi, 1997.
- DER = CIORANESCU, Alejandro. *Diccionario Etimologico Rumano*. Madrid–Tenerife: Biblioteca Filologica – Editorial Gredos, 1966.
- DMR = CAPIDAN, Theodor. *Meglenoromâni III : Dicționar meglenoromân*. București: Cultura națională, 1935.
- DULČIĆ, Jure, Pere DULČIĆ. „Rječnik bruškog govora.“ *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7, 2, 1985: 373–747.
- EDV = ELMENDORF, John V. *An Etymological Dictionary of the Dalmatian Dialect of Veglia*. Chapel Hill, 1951. (PhD Thesis.)
- ERHSJ = SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971–4.
- HAKAMIES, Reino. *Étude sur l'origine et l'évolution du diminutif latin et sa survie dans les langues romanes*. Helsinki: SKS, 1951. (Thèse de doctorat.)

- HIRTZ, Miroslav. *Rječnik narodnih zooloških naziva : Ribe (Pisces)*. Knj. III. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1956.
- IHR = KOVAČEC, August. *Istrorumunsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*. Pula: Mediteran.
- JE = VINJA, Vojmir. *Jadranske etimologije : Jadranske dopune Skokovu etimologij-skom rječniku*. Sv. I–III. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1998–2004.
- JF = VINJA, Vojmir. *Jadranska fauna : Etimologija i struktura naziva*. Sv. I–II. Split: Logos – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1986.
- JIREČEK, Constantin. „Die Romanen in den Städten Dalmatiens Während des Mittelalters : I. Theil.“ *Denkschriften de Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften : Philosophisch-historische Classe* 48, 1902: 1–104. (III. Abhandlung.)
- JOKIĆ, Branko. *Rječnik veličkoga govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2012.
- LANDI, Addolorata. *Gli elementi latini nella lingua albanese*. Napoli: Edizioni scientifiche italiane, 1989. (Publicazioni dell'Università degli Studi di Salerno. Sezione di Studi Filologici, Letterari e Artistici.)
- LIPOVAC-RADULOVIĆ, Vesna. *Romanizmi u Crnoj Gori : Budva i Paštrovići*. Novi Sad: MBM plas, 1997.
- LIPOVAC-RADULOVIĆ, Vesna. *Romanizmi u Crnoj Gori : Jugoistočni dio Boke kotorske*. Novi Sad: MBM plas, 2004³.
- LIV = RIX, Helmut. *Lexikon der indogermanischen Verben : Die Wurzeln und ihre Primärstambildungen*. Wiesbaden: Reichert, 2001. (Bearbeitet von M. Kümmel, Th. Zehnder, R. Lipp und B. Schirmer.)
- MILAT PANŽA, Petar. *Rječnik govor Blata na Korčuli*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2015.
- MS = MIKLOSICH, Franz (ed.). *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosniae, Ragusii*. Vienna: Braumüller, 1858.
- MULJAČIĆ, Žarko. „Dalmatski elementi u mletački pisanim dubrovačkim dokumentima 14. st.“ *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 327, 1962: 237–380.
- MUSIĆ, Srđan. *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki kotorskoj*. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu, 1972.
- OTAŠEVIĆ, Dušan. *Njeguški rječnik*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2012.
- PELLIZZER, Antonio, Giovanni PELLIZZER. *Vocabolario del dialetto di Rovigno d'Istria*. Vol. I–II. Trieste – Rovigno: Centro di Ricerche Storiche Rovigno – Unione Italiana - Fiume – Università popolare di Trieste, 1992. (Collana degli Atti n. 10.)
- PLSA = LIGORIO, Orsat. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatisteci*. Zadar: Sveučilište u Zadru. (Doktorski rad.)
- REKOVIĆ, Ibrahim. *Rječnik plavsko-gusinjskog govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost, 2013.
- REW = MEYER-LÜBKE, Wilhelm. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter, 1935³.

- RJAZU = *Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*. Sv. I–XXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1881–1976.
- ROCCHI, Luciano. *Latinismi e romanismi antichi nelle lingue slave meridionali*. Udine: Campanotto, 1990.
- SR = SKOK, Petar. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima : Toponomastička ispitivanja*. Sv. I–II. Zagreb: Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1950.
- ŠUGAR, Ivan. *Hrvatski biljni imenoslov*. Zagreb: Matica hrvatska, 2008.
- TEKAVČIĆ, Pavao. *Uvod u vulgarni latinitet : S izborom tekstova*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1970.
- VÄÄNÄNEN, Veikko. *Introduction au latin vulgaire*. Paris: Klincksieck, 1981³.

Орсат Л. Лигорио

ПРЕЛОМЛЕНИЕ ГЛАСНЫХ В ДАЛМАТИНСКИХ
ПРОИЗВОДНЫХ НА -ĚLLU, -A (О БАЛКАНСКОЙ ЛАТЫНИ XII)

Резюме

Преломление гласных в далматинском языке, судя по всему, шло в два этапа: в Черногории сербохорватские «реликты» далматинских производных на -ĚLLU, -A, видимо, показывают два различных отражения Ě, а именно: схрв. *ě > jě и (i)jǎ. В статье утверждается, что реликты с jě продолжают фазу I преломления, т.е. Ě > *jě, а реликты с (i)jǎ — фазу II, т.е. *jě > *jǎ. Из данных как будто явствует, что фаза I была общедалматинской, ибо она обильно представлена по всей Далмации, а фаза II — сугубо черногорской, она в основном отмечена в Черногории (и на о. Крк, в вельотском диалекте, где она давно отмечена и признана таковой).

Ключевые слова: историческая фонология, этимология, латынь, балканская латынь, далматинский, сербохорватский, Черногория, Которский залив, преломление гласных, латинское Ě, суффикс -ĚLLU, -A.

Orsat L. Ligorio

VOWEL BREAKING IN DALMATIAN ROMANCE
DERIVATIVES IN -ĚLLU, -A (ON BALKAN LATIN XII)

Summary

Vowel breaking in Dalmatian Romance appears to have evolved in two phases and, in Montenegro, Serbo-Croatian ‘relics’ of Dalmatian Romance derivatives in -ĚLLU, -A

appear to show two distinct outcomes of the $\acute{E}$, namely Serbo-Croatian $*\acute{e} > j\acute{e}$ and $(i)j\acute{a}$. The paper purports that $j\acute{e}$ -relics continue phase I of the vowel breaking, i.e. $\acute{E} > *i\acute{e}$, and that $(i)j\acute{a}$ -relics continue phase II of the process, i.e. $*i\acute{e} > *i\acute{a}$. From the data, it would appear that phase I was all-Dalmatian, being well documented throughout Dalmatia, and that phase II was specifically Montenegrin, being by and large attested in Montenegro (and Veglia, in Vegliot, where it has long since been documented and recognised as such).

Keywords: historical phonology, etymology, Latin, Balkan Latin, Dalmatian Romance, Serbo-Croatian, Montenegro, Bocche di Cattaro, vowel breaking, Latin $\acute{E}$, suffix - $\acute{E}$ LLU, -A.